

UNIVERSITATEA „NICOLAE TITULESCU” DIN BUCUREȘTI
FACULTATEA DE DREPT
ȘCOALA DOCTORALĂ

TEZĂ DE DOCTORAT

**„ACȚIUNEA ÎN ANULARE EXERCITATĂ
ÎN FAȚA CURȚII DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE”**

Rezumat

Conducător științific:
Prof. univ. dr. **Augustin FUEREA**

Doctorand:
Cristian-Sorin MILITARU

**București
2012**

ABREVIERI ȘI ACRONIME

(folosite în teză)

- AD - Administrator
- AELS - Asociația Europeană a Liberului Schimb
- alin. - Alineat
- ANARC - Autoritatea Națională pentru Administrare și Reglementare în Administrație
- art. - Articol
- AST - Asistent
- AUE - Actul Unic European
- BCE - Banca Centrală Europeană
- BEI - Banca Europeană de Investiții
- C - Cauză soluționată de către Curtea de Justiție a Comunităților Europene / Curtea de Justiție
- CC - Curtea de Conturi a Uniunii Europene
- CCT - Comitetul Consultativ pentru Transporturi
- CE - Comunitatea Europeană
- CECO - Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului
- CEDO - Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale
- Cod. Pr. Civ. - Cod de procedură civilă
- Cod. pen.- Cod penal
- Curtea EDO - Curtea Europeană a Drepturilor Omului
- CEE - Comunitatea Economică Europeană
- CEEA / Euratom - Comunitatea Europeană a Energiei Atomice
- CEF - Comitetul Economic și Financiar
- CELEX - Communitatis Europae Lex
- KNK - Congresul Kurdistan Național
- CES - Comitetul Economic și Social
- CFSE - Comitetul Fondului Social European
- CIJ - Curtea Internațională de Justiție
- CJCE - Curtea de Justiție a Comunităților Europene
- CJUE - Curtea de Justiție a Uniunii Europene
- CR - Comitetul Regiunilor
- CSONU - Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite
- Curtea EDO - Curtea Europeană a Drepturilor Omului
- DAE - Departamentul pentru Afaceri Europene
- EPSO - Oficiul European pentru Selecția Personalului (European Personnel Selection Office)
- EURO - Moneda unică europeană
- F - Cauză soluționată de Tribunalul Funcției Publice
- FEDR - Fondul European de Dezvoltare Regională
- IBM - International Business Machines Corporation
- ÎCCJ - Înalta Curte de Casație și Justiție
- JAI - Justiție și Afaceri Interne
- JOCE - Jurnalul Oficial al Comunităților Europene
- JOUE - Jurnalul Oficial al Uniunii Europene
- lit. - Litera
- M. Of. - Monitorul Oficial

- MIE - Ministerul Integrării Europene
- n.n. - Nota noastră
- nr. - Număr
- OG - Ordonanță a Guvernului
- OHIM - Oficiul pentru armonizare în cadrul Pieței Interne (mărci, desene și modele) (the Office for Harmonization in the Internal Market)
- OMC - Organizația Mondială a Comerțului
- ONU - Organizația Națiunilor Unite
- op. cit. - Opera citată
- OUG - Ordonanță de Urgență a Guvernului
- pag. - Pagină
- par. - Paragraf
- PE - Parlamentul European
- SEBC - Sistemul European al Băncilor Centrale
- SEE - Spațiul Economic European
- SNUAU - Sistemul național unic pentru apeluri de urgență
- T - Cauză soluționată de Tribunalul de Primă Instanță / Tribunal
- TCE - Tratatul de instituire a Comunității Europene
- TCECO - Tratatul de instituire a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului
- TCEE - Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene
- TCEEA - Tratatul de instituire a Comunității Europene a Energiei Atomice
- TFP - Tribunalul Funcției Publice
- TFUE - Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene
- TL - Tratatul de la Lisabona
- TPI - Tribunalul de Primă Instanță
- TUE - Tratatul privind Uniunea Europeană
- UE - Uniunea Europeană
- urm. - Următoarea / următoarele
- vol. - Volum

1. Planul tezei

CAPITOLUL I: Aspecte generale privind sistemul jurisdicțional al Uniunii Europene

Secțiunea I. Considerații preliminare

Secțiunea a II-a. Caracteristicile instituțiilor jurisdicționale ale Uniunii Europene

Secțiunea a III-a. Organizarea și funcționarea sistemului jurisdicțional al Uniunii Europene

1. Curtea de Justiție

A. Evoluție

B. Organizare și funcționare

C. Competență

2. Tribunalul

A. Evoluție

B. Organizare și funcționare

C. Competență

3. Tribunalul Funcției Publice

A. Evoluție

B. Organizare și funcționare

C. Competență

4. Organele auxiliare ale instanțelor Uniunii Europene

A. Grefa instanțelor Uniunii Europene

B. Referenții

C. Secretariatul

D. Departamentul de cercetare și documentare

Secțiunea a IV-a. Concluzii

CAPITOLUL II. Categoriile de acțiuni exercitate în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene

Secțiunea I. Acțiunile directe

1. Acțiunea în constatarea neîndeplinirii de către un stat membru a obligațiilor care îi revin în temeiul tratatelor și a dreptului derivat al Uniunii

A. Etapa pre-contencioasă

B. Etapa contencioasă

2. Acțiunea în carență sau în constatarea abținerii nejustificate de a decide în materii în care instituțiile Uniunii au obligația de a adopta anumită măsură

A. Faza administrativă

B. Faza contencioasă

3. Acțiunea în despăgubire

Secțiunea a II-a. Acțiunile indirecte

1. Cererile având ca obiect pronunțarea unei hotărâri preliminare

2. Excepția de nelegalitate

Secțiunea a III-a. Modificările aduse prin tratatul de la Lisabona

Secțiunea a IV-a. Concluzii

CAPITOLUL III. Specificitatea acțiunii în anulare în raport cu alte acțiuni introduse în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene

Secțiunea I. Considerații introductive

1. Natura actului atacat

2. Calitatea procesuală

3. Motivele acțiunii în anulare

4. Termenul

Secțiunea a II-a. Actele susceptibile de a fi atacate

1. Actele atacabile

2. Jurisprudența Curții de Justiție privind natura actelor susceptibile a fi atacate prin acțiunea în anulare

Secțiunea a III-a. Legitimarea procesuală activă și pasivă

1. Legitimarea procesuală activă

A. Noțiune

B. Categoriile de reclamânți

a. Reclamânții privilegiați

b. Reclamânții semiprivilegiați

2. Legitimarea procesuală pasivă

Secțiunea a IV-a. Concluzii

CAPITOLUL IV. Cauzele de nelegalitate

Secțiunea I. Aspecte introductive

Secțiunea a II-a. Cauzele de nelegalitate formale

1. Lipsa de competență
2. Delegarea de competență
3. Încălcarea unei cerințe procedurale esențiale
4. Jurisprudența relevantă referitoare la cauzele de nelegalitate formale
  - A. Motivul încălcării competenței de către instituția emitentă a unui act
    - B. Încălcarea unei cerințe procedurale esențiale
    - C. Obligația motivării

Secțiunea a III-a. Cauzele de nelegalitate materiale

1. Încălcarea tratatelor sau a oricărei norme de drept privind aplicarea tratatelor
  2. Deturnarea sau abuzul de putere
3. Jurisprudența Curții de Justiție privind cauzele de nelegalitate materiale

Secțiunea a IV-a. Concluzii

CAPITOLUL V. Considerații preliminare privind procedura acțiunii în anulare

Secțiunea I. Introducere

Secțiunea a II-a. Reprezentarea părților în fața instanțelor UE

Secțiunea a III-a. Termenele și limba de procedură

1. Termenele de procedură
2. Limba oficială de procedură

Secțiunea a IV-a. Excepțiile și incidentele procesuale

Secțiunea a V-a. Concluzii

CAPITOLUL VI. Procedura acțiunii în anulare

Secțiunea I. Procedura scrisă

1. Actele procedurale ale părților
2. Cererea de intervenție

Secțiunea a II-a. Procedura orală

1. Dezbaterile și probatoriul
  - A. Dezbaterile contradictorii

B. Probele

2. Concluziile părților și ale avocatului general

Secțiunea a III-a. Asistența juridică gratuită și cheltuielile de judecată

1. Asistența juridică gratuită

2. Cheltuielile de judecată

Secțiunea a IV-a. Concluzii

CAPITOLUL VII. Hotărârea judecătorească

Secțiunea I. Etapele adoptării hotărârii judecătorești de la deliberare și până la comunicare

Secțiunea a II-a. Efectele, executarea și interpretarea hotărârilor judecătorești

1. Efectele hotărârilor judecătorești

2. Executarea hotărârilor judecătorești

3. Interpretarea hotărârilor judecătorești

Secțiunea a III-a. Recursul introdus împotriva hotărârilor pronunțate de către Tribunal

Secțiunea a IV-a. Concluzii

CAPITOLUL VIII. Concluzii generale și propuneri de lege ferenda

Secțiunea I. Concluzii generale

Secțiunea a II-a. Propuneri de lege ferenda

2. Problematika supusă cercetării

Încă din etapa elaborării planului, scopul urmărit a fost acela de a analiza, în detaliu, aspectele generale și specifice referitoare la acțiunea în anulare, ca parte a acțiunilor directe cu care instanțele Uniunii Europene (UE) pot fi sesizate, în condiții strict prevăzute atât de tratatele originare și modificatoare, cât și de regulamentele de procedură ale instanțelor, respectiv Statutul Curții de Justiție.

Față de cele menționate, ne-am propus următoarele obiective:

- examinarea rolului, a locului și a importanței pe care instanțele Uniunii Europene le au în cadrul sistemului instituțional al Uniunii;
- analizarea, din punct de vedere material, a noțiunilor și a regulilor de exercitare a acțiunii în anulare atât de către reclamanții privilegiați, cât și de cei semiprivilegiați;
- identificarea celor mai importante aspecte ce guvernează introducerea acțiunii în anulare și soluționarea acesteia de către instanțele UE, cu luarea în considerare a regulamentelor de procedură și a Statutului Curții de Justiție (de exemplu: modalitatea de sesizare a instanțelor, părțile și reprezentarea acestora, cele două etape ale judecării oricărei acțiuni - scrisă și orală - , excepțiile și incidentele procesuale etc.);
- prezentarea aspectelor de drept comparat, așa cum rezultă din problematica analizată în doctrina de specialitate din țară și din străinătate, precum și a soluțiilor recente ale practicii străine, în domeniu.

3. Suportul științific al lucrării și metodele de cercetare folosite

Activitatea de cercetare s-a concretizat în studierea și analizarea tuturor aspectelor invocate, urmărind atingerea graduală a obiectivelor enunțate anterior.

De asemenea, în procesul elaborării lucrării am luat în considerare materialul doctrinar, legislativ și jurisprudențial român și străin, cât mai complet, pentru domeniul analizat, folosind următoarele metode de cercetare științifică:

- **metoda istorică** a fost utilizată pentru a identifica evoluția instanțelor Uniunii Europene, de la înființarea Curții de Justiție a Comunităților Europene la

reformarea întregului sistem jurisdicțional al Uniunii Europene, reformă realizată prin Tratatul de la Lisabona, în anul 2009;

- **metoda comparativă** a fost folosită pentru a analiza punctele de vedere exprimate în literatura de specialitate a domeniului, română și străină, prevederile regulamentelor de procedură ale instanțelor Uniunii Europene;

- **metoda sistemică** a fost utilizată în cercetarea normelor juridice naționale și ale Uniunii, precum și a aspectelor semnificative ale jurisprudenței UE, în materie.

Din punct de vedere al suportului tehnic și electronic, în realizarea activității de cercetare au fost folosite diverse mijloace de informare și de stocare a informației. Totodată, au fost consultate baze de date care cuprind atât legislația și jurisprudența internă, cât și a Uniunii Europene (Eur-lex), doctrina de specialitate internă și străină având relevanță în domeniu, dicționare și alte materiale disponibile în format electronic.

Activitatea de cercetare s-a concretizat și în:

- elaborarea și publicarea unor articole în reviste de specialitate, în care au fost analizate aspecte specifice temei;

- participarea la sesiuni de comunicări științifice naționale și internaționale, seminarii și cercuri, cu lucrări care au dezvoltat diverse aspecte relevante pentru tematica cercetată;

- participarea la dezbateri de specialitate pe tema tezei de doctorat sau pe teme adiacente, de interes pentru cercetare, ori care s-au găsit în conexiune cu aceasta

4. Caracterul de noutate științifică a tezei de doctorat

Reglementarea acțiunii în anulare nu este de dată recentă, tratatele originare¹ prevăzând, pentru prima oară, în mod limitativ, categoriile de acte ce puteau fi atacate, și anume: regulamentele și directivele, și, în anumite situații, deciziile și recomandările Înaltei Autorități², deliberările Adunării³ și ale Consiliului emise în conformitate cu

---

¹ Este vorba despre Tratatul de la Paris și Tratatul de la Roma. Precizăm că, în cuprinsul prezentei teze, pentru asigurarea unei terminologii variate, vom folosi atât denumirea de mai sus, cât și cele de tratate „constitutive” sau „fondatoare”.

² Actuala Comisia Europeană.

³ În prezent, Parlamentul European.

art. 33 și art. 34 din Tratatul de instituire a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului (Tratatul CECO).

În prezent, ca urmare a modificărilor intervenite prin Tratatul de la Lisabona⁴, categoria actelor care pot fi atacate cu acțiunea în anulare este extinsă, fiind avute în vedere: regulamentele și directivele emise de instituțiile UE⁵ și în anumite cazuri, deciziile, atunci când se constată ilegalitatea acestora, precum și actele emise de organele, oficiile sau agențiile Uniunii destinate să producă efecte juridice față de terți⁶. În schimb, actele care emană de la statele membre, deciziile reprezentanților guvernelor acestora, precum și cele care provin de la o administrație națională sau de la o persoană privată⁷ sunt excluse din categoria actelor ce pot fi atacate prin introducerea acestui tip de acțiune.

În acest context, considerăm că elementul de noutate îl constituie prezentarea și analizarea temei atât sub aspect material, cât și sub aspect procedural, pornind de la studiul elementelor tehnico-juridice și jurisprudențiale, a doctrinei de specialitate națională și internațională în materie, inclusiv a legislației procesuale a UE.

Actualitatea demersului rezidă și în realitățile juridice cu care România se confruntă în prezent, ceea ce determină o analiză și un studiu aprofundat nu doar a dreptului instituțional al Uniunii Europene, dar, mai cu seamă, a categoriilor de acțiuni la care țara noastră a fost sau este parte, în diferite etape, prilej cu care a avut sau are diferite calități (reclamant, pârât sau terț intervenient în favoarea altor state).

5. Importanța teoretică a lucrării

Caracteristicile acțiunii în anulare duc la concluzia că aceasta reprezintă una dintre cele mai importante acțiuni ce poate fi exercitată la nivelul Uniunii, deoarece constituie mijlocul de control al conformității sau legalității actelor

---

⁴ Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene, semnat la Lisabona, la data de 13 decembrie 2007 a fost publicat în JOUE seria C nr. 306 din 17.12.2007. Versiunile consolidate ale TUE și ale TFUE au fost publicate, succesiv, în JOUE seria C nr. 115 din 9 mai 2008 și în JOUE seria C nr. 83 din 30.03.2010.

⁵ Avem în vedere Consiliul, Parlamentul European, Consiliul European, Comisia Europeană și Banca Centrală Europeană.

⁶ Art. 263 alin.1 din TFUE.

⁷ **Guy Isaac**, *Droit communautaire general*, 7e édition, Editura Armand Colin, Paris, 1999, pag. 255.

juridice ale Uniunii Europene, control ce urmărește desființarea, în anumite condiții, a actului și nu modificarea lui⁸.

Totodată, nu putem să ignorăm relevanța pe care acest tip de acțiune îl deține în ansamblul competențelor acordate, cu precădere, Curții de Justiție, aspect subliniat și de literatura de specialitate⁹.

Spre exemplificare, prin modificările aduse de Tratatul de la Lisabona, instanța de la Luxemburg dobândește competență de judecată extinsă și în privința legalității unui act adoptat de către Consiliul European, Consiliu sau Banca Centrală Europeană în temeiul art. 7 din TUE, însă, numai la solicitarea statului membru care face obiectul unei constatări efectuate de una din cele trei instituții menționate, în condiții expres stipulate de art. 269 din TFUE.

Nu în ultimul rând, cu privire la necesitatea și importanța cercetării efectuate, avem în vedere utilitatea cunoașterii domeniului de către teoreticieni și practicieni, (judecători, avocați, legiuitori ș.a.), care sunt obligați să aplice, în mod corect și complet, actele legislative ale Uniunii Europene.

6. Sumarizarea conținutului tezei de doctorat

Din punct de vederele structural, teza de doctorat cuprinde următoarele: o introducere – în care regăsim o prezentare generală a problemei cercetate; șapte capitole formate din mai multe secțiuni - în care sunt examinate, pe larg, aspectele ce țin de organizarea și funcționarea instanțelor Uniunii Europene, analiza pe fond acțiunii în anulare; concluziile generale și propunerile de *lege ferenda*; bibliografia - ce reprezintă suportul legislativ, jurisprudențial, documentar și doctrinar al tezei.

Capitolul introductiv al tezei conține o serie de delimitări cu privire la problematica supusă cercetării, accentul fiind pus pe instituțiile implicate în protejarea drepturilor și intereselor persoanelor fizice și juridice din statele membre ale Uniunii Europene.

Prima secțiune a fost rezervată prezentării, la modul general, a instituțiilor jurisdicționale ale UE, reliefând faptul că tratatele originare și cele modificatoare ale

---

⁸ **Ioan Alexandru**, *Drept administrativ european*, Editura Lumina Lex, București, 2005, pag. 187.

⁹ **Dumitru Mazilu**, *Integrare europeană, drept comunitar și instituții europene. Curs*, ediția a III-a, Editura Lumina Lex, București, 2005, pag. 131.

Uniunii reprezintă elementul esențial pentru înființarea, inclusiv, a unor instituții juridice comune, cu luarea în considerare a principiului atribuirii de competențe, dar, în special, a garantării și respectării dreptului UE în interpretarea și aplicarea tratatelor.

Principiul atribuirii de competențe este stipulat atât prin Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene (TFUE)¹⁰, cât și în art. 5 alin. (2) din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE), principiu potrivit căruia „*Uniunea acționează numai în limitele competențelor care i-au fost atribuite de statele membre [...] pentru realizarea obiectivelor stabilite*”, acest lucru urmând a se realiza și prin intermediul instituțiilor jurisdicționale ale Uniunii.

Competențele instituțiilor Uniunii Europene s-au modificat constant atât ca urmare a revizuirilor tratatelor constitutive, cât și ca răspuns la schimbarea echilibrului politic între instituții, inclusiv prin apariția unor organisme, în afara instituțiilor clasice inițiale¹¹. Așa fiind, atât Comunitățile, cât și Uniunea Europeană au urmărit punerea în valoare a drepturilor acordate persoanelor fizice și juridice din statele membre, în condițiile aplicării corecte a legislației Uniunii și a respectării acesteia.

Având în vedere acest deziderat, examinarea acțiunilor întreprinse de instituțiile Uniunii Europene, statele membre ori persoanele fizice sau juridice, sub aceste aspecte, a fost încredințată, aproape exclusiv, instituțiilor jurisdicționale, și anume Curtea de Justiție, Tribunalul și tribunalele specializate, ce reprezintă **puterea judecătorească în economia instituțională a Uniunii**.

În cuprinsul secțiunii a II-a, o atenție specială a fost acordată caracteristicilor instanțelor Uniunii, a căror competență esențială constă în *interpretarea și aplicarea uniformă a tratatelor*, precum și a actelor juridice ale Uniunii.

Sfera extinsă a competențelor Curții de Justiție determină menționarea mai multor caracteristici specifice ale acesteia.

Astfel, se poate observa faptul că CJ prezintă natura unei instituții de jurisdicție internațională asemănătoare Curții Internaționale de Justiție (CIJ)¹², având în vedere că

---

¹⁰ Sediul materiei privind principiul atribuirii de competențe se regăsea în art. 5 alin. 1 din Tratatul de instituire a Comunității Europene.

¹¹ **Paul Craig, Grainne de Burca**, *Dreptul Uniunii Europene – Comentarii, jurisprudență și doctrină*, ediția a IV-a, Editura Hamangiu, București, 2009, pag. 48.

¹² Curtea Internațională de Justiție de la Haga, Olanda, este principalul organ judiciar al Organizației Națiunilor Unite (ONU), a cărei jurisdicție este în principiu voluntară, iar competența sa obligatorie este excepțională (întrucât un număr mic de state a folosit clauza facultativă a art.36 din Statutul Curții Internaționale de Justiție. Potrivit acestei clauze, jurisdicția Curții va opera doar în cazul în care statele

are ca justițiabili, între alții, și statele membre, precum și statutul unei instanțe constituționale¹³, atunci când este sesizată cu o cerere pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare privind interpretarea și stabilirea validității actelor adoptate de către instituțiile, organele, oficiile sau agențiile Uniunii, în temeiul art. 267 din TFUE.

În al doilea rând, în opinia noastră, instanța de la Luxemburg acționează asemenea unei instanțe de contencios administrativ¹⁴, deoarece Curtea soluționează acțiunile introduse împotriva actelor emise de instituțiile, organele, agențiile și oficiile Uniunii, în conformitate cu articolele 263-266¹⁵ din TFUE.

Totodată, scopul soluțiilor pronunțate de CJUE este acela de a proteja subiectele de drept, statele membre, precum și persoanele¹⁶ de eventualele abuzuri ce pot fi săvârșite prin intermediul actelor emise de instituțiile Uniunii Europene. De asemenea, doctrina a reținut că acest gen de acțiuni ocupă un loc important în ansamblul competențelor acordate acestei instanțe¹⁷.

În cadrul secțiunii a III-a, am analizat, în detaliu, instituțiile jurisdicționale ale Uniunii Europene, fără a lipsi, totuși, Curtea de Justiție de rolul său de instanță *supremă*, în ceea ce privește interpretarea uniformă a dreptului UE.

În acest sens,, am dezvoltat aspecte ce țin de: evoluția în timp a sistemului jurisdicțional al UE, structura instanțelor Uniunii, statutul membrilor acestora, categoriile de competență (generală, teritorială, materială și personală) atribuite instanțelor UE prin tratate și prin regulamentele de procedură, organele auxiliare ce deservește la administrarea în bune condiții a instanțelor UE (grefa instanțelor Uniunii, referenții, cu studii juridice, secretariatul, departamentul de cercetare și documentare).

Concluzia ce se desprinde, din cuprinsul primului capitol, constă în aceea că importanța cunoașterii instanțelor Uniunii, precum și a competențelor generale și specifice ce le revin, este de netăgăduit, rezultând faptul că o eventuală lipsă a acestora, din sistemul instituțional al Uniunii, este de natură a crea confuzii în

---

adoptă o declarație de acceptare) – **Ioana – Nely Militaru**, *Competența Curții Europene de Justiție*, Revista Română de Drept Comunitar, nr. 1/2004, editura Wolters Kluwer, București, 2004, pag. 45.

¹³ **Gilbert Goring, Ioana Elenora Rusu**, *Dreptul Uniunii Europene*, Editura C.H. Beck, București, 2006, pag. 44.

¹⁴ **John Peterson and Michael Shackleton**, *The institutions of the European Union*, second edition, Editura Oxford University Press, USA, 2006, pag. 131.

¹⁵ Fostele articole 230 - 233 din TCE.

¹⁶ **P.J. Kapteyn, P. ver Loren van Thermaat**, *Introduction to the law of the European Communities*, Editura L.W. Gomley, Kluwer-Deventer, 1990, pag. 106.

¹⁷ **Dumitru Mazilu**, op. cit, pag. 131.

interpretarea și aplicarea corectă atât a tratatelor, cât și a legislației secundare a Uniunii.

Capitolul al II-lea cuprinde prezentarea principalelor acțiuni care pot face obiectul declanșării oricărui proces organizat la nivelul Uniunii. Parcurgerea acestora este imperios necesară pentru înțelegerea ansamblului mijloacelor procesuale ce pot fi folosite de subiectele dreptului Uniunii pentru a-și proteja, în cele mai bune condiții, drepturile garantate împotriva oricăror încălcări.

Astfel, cea dintâi secțiune a fost rezervată prezentării și analizării, în detaliu, a principalelor categorii de acțiuni directe și anume: acțiunea în constatarea neîndeplinirii de către un stat membru a obligațiilor ce îi revin; acțiunea în carență; acțiunea în despăgubire, iar în cadrul celei de-a doua secțiuni, am analizat categoriile de acțiuni indirecte, respectiv: cererea având ca obiect pronunțarea unei hotărâri preliminare (fie în interpretarea dreptului Uniunii, respectiv interpretarea tratatelor constitutive, a protocoalelor și anexelor la aceste tratate, precum și a actelor instituțiilor, organelor și agențiilor Uniunii sau a acordurilor internaționale încheiate de către Uniunea Europeană sau în constatarea validității actelor juridice ale Uniunii) și excepția de nelegalitate.

În cuprinsul ambelor secțiuni am dorit să punctăm cele mai importante aspecte ce țin de categoriile de persoane/instituții care pot introduce astfel de acțiuni, instanțele în fața cărora acestea pot fi introduse, termenele în care acțiunile pot fi introduse, precum și efectele pe care fiecare dintre aceste acțiuni le produce (cu luarea în considerare a ultimelor modificări intervenite prin Tratatul de la Lisabona).

Totodată, în cadrul celei de-a doua secțiuni, am arătat care sunt cele mai importante modificări aduse de intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, de la extinderea sferei actelor juridice ale UE ce pot fi atacate și extinderea sferei categoriei de pârâți până la extinderea categoriei reclamanților semiprivilegiați cu un nou membru (respectiv Comitetul Regiunilor) și nuanțarea condiției interesului „*direct și individual*” din cadrul actele normative.

Cel de-al III-lea capitol fructifică cercetarea întreprinsă cu privire la condițiile de exercitare a acțiunii în anulare, respectiv cerințele legale necesare

pentru existența mecanismului de verificare a legalității actelor adoptate de către instituțiile UE. Din această perspectivă, jurisprudența este foarte importantă în cadrul izvoarelor dreptului Uniunii, dată fiind interpretarea dinamică și recurgerea permanentă la principiile generale de drept.

Secțiunea I este rezervată considerațiilor generale referitoare la: condițiile în care acțiunea în anulare poate fi introdusă în fața instanțelor UE; clasificarea tipurilor de acțiuni în anulare, clasificare ce poate fi realizată în funcție de condițiile care trebuie să fie îndeplinite sub aspectul legitimării procesuale; prezentarea motivelor ce stau la baza declanșării acestei acțiuni (respectiv: incompetența, violarea sau încălcarea normelor fundamentale de procedură, violarea sau încălcarea tratatului sau a oricărei reguli de drept referitoare la aplicarea acestuia și deturnarea sau abuzul de putere) și, nu în ultimul rând, termenul de introducere a acțiunii.

Cea de-a II-a secțiune aduce în prim-planul atenției actele susceptibile de a fi atacate cu o acțiune în anulare, prezentând, din punct de vedere cronologic, actele ce au putut fi atacate potrivit tratatelor originare, precum și cele ce pot fi atacate, în prezent, în condițiile Tratatului de la Lisabona.

Un loc important este ocupat de analizarea actelor ce nu sunt susceptibile a fi atacate prin intermediul acestei acțiuni datorită specificității acestora, indiferent că ne referim la regulamente, directive, decizii sau alte acte normative atipice destinate să creeze drepturi și obligații (de exemplu: deciziile Parlamentului European în domeniul bugetului sau convențiile încheiate de către Uniunea Europeană cu state terțe).

Secțiunea a III-a dezvoltă mai multe probleme, precum: definirea termenului de „*legitimare procesuală*”; clasificarea și studierea, în detaliu, a categoriilor de reclamanți privilegiați și semiprivilegiați sau ordinari, alegând drept criterii de analiză caracteristicile actului atacat și persoanele asupra cărora actul atacat produce efecte juridice; condițiile ce trebuie îndeplinite de fiecare dintre cele două categorii de reclamanți pentru a beneficia de legitimare procesuală activă, de exemplu: reclamantul este destinatarul direct al actului normativ; actul normativ este adresat unei alte persoane, alta decât reclamantul, iar reclamantul susține că acest act îl privește în mod direct și individual și pe el (interesul individual); actul normativ îmbracă forma unui regulament, iar reclamantul susține că regulamentul îl privește în mod direct și individual.

Calitatea reclamantului¹⁸ are un rol primordial în ceea ce privește stabilirea competenței de judecare a cauzei, întrucât acțiunile introduse de statele membre sau instituțiile, organele, oficiile sau agențiile UE sunt judecate de Curtea de Justiție, în timp ce acțiunile în anulare ale **reclamanților semiprivilegiați** sau **ordinari**¹⁹ (persoanele fizice sau juridice prevăzute de art. 263 alin. 4 din TFUE) revin Tribunalului.

În acest sens, conform opiniei doctrinare²⁰, **la care achiesăm, se consideră că există două categorii de reclamanți, în funcție de interesul justificat în introducerea acțiunilor, și anume:**

- **reclamanții privilegiați**²¹, din care fac parte statele membre, instituțiile²², organele, agențiile și oficiile Uniunii și

- **reclamanții semiprivilegiați (ordinari)**, reprezentați de persoanele fizice sau juridice de drept privat.

Criteriul distincției între reclamanții **privilegiați** și cei **ordinari** este dat, pe de o parte, de caracteristicile actului atacat, iar, pe de altă parte, de persoanele asupra cărora actul atacat produce efecte juridice, fiind necesar a se stabili dacă instituția, organul, agenția sau oficiul UE, la momentul adoptării actului, a fost în cunoștință de cauză cu privire la persoanele interesate de respectivul act. De observat este că acest criteriu a fost folosit de Curtea de Justiție, pentru prima oară, în **Cauzele 106 și 107/63 Alfred Toepfer și Getreide Gesellschaft vs. Comisia**²³. În cadrul aceleiași secțiuni, o atenție specială a fost acordată și categoriilor de **pârâți**, ce dobândesc legitimarea procesuală pasivă, precum și condițiilor ce trebuie îndeplinite de actele juridice ale UE pentru a putea fi atacate, acestea reprezentând rezultatul conduitei negative a pârâților. În acest sens, cunoașterea în detaliu, a legitimării procesuale active și pasive, permite o mai bună înțelegere a categoriilor de reclamanți și pârâți ce reprezintă subiecții activi și pasivi ai oricărei cererii de chemare în judecată.

¹⁸ Relevant este, în acest sens, și art. 51 din Statutul CJUE.

¹⁹ **Fabian Gyula**, *Drept instituțional comunitar*, ediția a III-a, Editura Sfera Juridică SRL, Cluj – Napoca, 2010, pag. 335.

²⁰ **Fabian Gyula**, *Curtea de Justiție Europeană, instanță de judecată supranațională*, op. cit., pag.134 și urm.

²¹ Potrivit lui Guy Isaac aceștia sunt denumiți și „*reclamanți constituționali*”. În acest sens, **Guy Isaac**, op. cit., pag. 262-267.

²² Avem în vedere Parlamentul European, Consiliul, Comisia Europeană, Banca Centrală Europeană și Comitetul Regiunilor.

²³ Cauzele 106 și 107/63 Alfred Toepfer și Getreide Gesellschaft vs. Comisia, hotărârea din 1 iulie 1965, publicată în Culegerea CJCE din 1965.

Concluzionăm prin a menționa faptul că prin intermediul acțiunii în anulare²⁴ pot fi atacate **toate actele care produc efecte juridice obligatorii**, care printr-o încălcare a poziției juridice a reclamantului, afectează interesele acestuia. Pentru a decide dacă un act are efecte juridice obligatorii, Curtea analizează, în primul rând, conținutul și natura actului Uniunii și nu **denumirea sa**. **Altfel spus, prin exercitarea acțiunii în anulare, pot fi examinate actele emise/întocmite de instituțiile sau organele UE, din perspectiva legalității lor.**

Un alt factor important pentru admisibilitatea acțiunii în anulare este reprezentat de **interesul procesual**, necesar a fi justificat. Astfel, persoanele fizice și juridice trebuie să dovedească faptul că sunt lezate, individual și nemijlocit, de actul juridic al UE negat. **Afectarea individuală** presupune o acțiune de individualizare din partea actului juridic al Uniunii care arată clar, precum în cazul unei decizii, cine este destinatarul lui. Afectarea nemijlocită există atunci când actul contestat intervine în interesele reclamantului²⁵.

Analiza prezentată în acest capitol a fost făcută atât din perspectivă teoretică, cât și din perspectivă practică, prin prezentarea unor hotărâri ale Curții de la Luxemburg relevante domeniului studiat.

Prin urmare, acțiunea în anulare ocupă un loc însemnat între acțiunile Uniunii, purtând variante diferite în funcție de legitimarea procesuală activă și pasivă, respectiv față de varietatea scopurilor urmărite, aspecte care urmează a fi analizate în cursul capitolelor următoare.

Cercetarea cuprinsă în Capitolul al IV-lea are ca obiect cauzele de nelegalitate, astfel cum sunt stipulate în art. 263 alin. (2) din TFUE. Acestea reprezintă principalele cauze care „afectează” valabilitatea actului juridic al UE, acestea putând fi invocate atât de instituțiile, organele, oficiile și agențiile UE, persoanele fizice sau juridice, cât și de Curtea de Justiție / Tribunal *ex officio*.

---

²⁴ Inițial, în literatura de specialitate, această acțiune a fost tradusă sub denumirea de "*recurs în anulare*", însă, deoarece vizează o acțiune de sine stătătoare, și nu o cale de atac împotriva unei hotărâri judecătorești anterior pronunțate, s-a reconsiderat această sintagmă. Actuala expresie are în vedere traducerea utilizată de Institutul European din România în lucrările "Jurisprudența istorică a instanțelor comunitare", Direcția Coordonare și Traduceri, București, 2010.

²⁵ Ibidem, pag. 137.

În acest context, în cadrul secțiunii I am analizat, în detaliu, actele ce pot fi atacate și, mai ales, a motivele ce pot fi invocate în susținerea acțiunii în anulare.

Din punct de vedere al încadrării rațiunilor pentru care poate fi exercitată, acțiunea în anulare este întemeiată pe **motivele** prevăzute de art. 263 alin. 2 din TFUE. Un astfel de motiv este **abuzul de putere** (important temei de nelegalitate), care se produce în momentul în care autorul unui act normativ a urmărit, prin lipsa gravă de prevedere și de prudență, alte obiective legale decât cele în vederea atingerii cărora i-au fost atribuite competențele prevăzute de tratat²⁶.

În cadrul secțiunilor a II-a și a III-a au fost tratate atât cauzele de nelegalitate **formale** (printre care menționăm lipsa de competență, delegarea de competență, încălcarea unei cerințe procedurale esențiale), cât și cauzele de nelegalitate **materiale** (și anume, încălcarea normelor de drept substanțial, deturnarea de abuz).

Punctele de vedere și aspectele teoretice exprimate în cuprinsul secțiunilor au fost exemplificate și completate cu mai multe hotărâri pronunțate de către CJ în cauzele deduse în fața sa, cauze având implicații importante la nivel practic.

În concluzie, acțiunea în anulare este o modalitate directă de control a legalității actelor juridice emise de instituțiile, organele, agențiile și oficiile Uniunii, invocarea acesteia de către părțile interesate reprezentând o garanție a respectării drepturilor și intereselor persoanelor în privința cărora actele Uniunii Europene se adresează.

***Capitolul al V-lea* conține informații referitoare la unele aspecte generale de procedură, ce stau la baza desfășurării, în bune condiții, a oricărui proces.** Astfel, cunoașterea acestor reguli reprezintă îndeplinirea scopului pentru care partea interesată a pornit procesul în fața instanțelor UE, evitându-se respingerea acțiunii sale ca nefondată sau inadmisibilă, ca urmare a proastei gestionări a litigiului.

Întrucât părțile nu pot sta singure în procesul derulat în fața instanțelor UE, ele participă în cadrul acestuia prin intermediul reprezentanților, situație în care am analizat, pe larg, în secțiunea a II-a, noțiunea de reprezentant, categoriile, obligațiile și drepturile ce revin în sarcina acestora, reprezentanții trebuind să adopte o atitudine

---

²⁶ Cauza 4/64 *Chambre syndicale de la sidérurgie française și alții vs. Înaltei Autorități a CECO*, hotărârea din 8 iulie 1965, publicată în Culegerea CJCE din 1965; **Jean-Pierre Colin**, *Journal du droit international*, Editura LexisNexis, 1966, pag. 718-733.

serioasă și să își îndeplinească toate obligațiile ce le revin cu promptitudine și probitate, atât față de părți, cât și în cadrul procesului.

O atenție specială a fost acordată, în cadrul secțiunii a III-a, termenelor procedurale. Au fost cercetate cele mai importante categorii de termene în cadrul cărora părțile și/sau terții intervenienți sunt obligate/ți să introducă anumite acțiuni și acte procesuale; modul de calcul al acestora; sancțiunile ce pot fi impuse ca urmare a nerespectării, de către părți sau terți, a acestor termene; cazurile de prelungire sau prorogare a termenelor.

Prin noțiunea de „*termen procedural*” avem în vedere intervalul de timp (*dies* sau *terminus*) în care acțiunile sau recursurile, precum și anumite acte procesuale trebuie sau nu îndeplinite²⁷ de către părțile interesate²⁸, scopul acestora fiind acela de a accelera aducerea în fața justiției a litigiilor, respectiv de a împiedica redeschiderea sau reactualizarea problemelor care au depășit termenul de prescripție, conform principiului că „*dreptul rapid sau prompt este și cel mai bun*”²⁹.

În jurisprudență, s-a evidențiat faptul că termenul este o condiție de *admisibilitate* de ordine publică a acțiunii, pe care jurisdicția Uniunii Europene este obligată să o verifice din oficiu și să o respecte³⁰.

Un alt aspect important asupra căruia am reflectat se referă la limba de procedură, caz în care am realizat o distincție clară între limba de lucru a instanțelor Uniunii (cea care este utilizată de către membrii și personalul acestora pentru necesitățile practice legate de comunicarea internă și de lucrul în comun) și limba de procedură, care poate fi oricare din cele 23 de limbi oficiale ale Uniunii Europene.

În privința alegerii limbii, regula este aceea că se va alege o singură limbă oficială a procesului, aceasta urmând a domina toate fazele procesului, indiferent că este vorba de soluționarea acțiunilor directe, a chestiunilor prejudiciale sau a acțiunilor implicând funcționari europeni; de înscrierile pe care părților trebuie să le întocmească.

---

²⁷ **Viorel Mihai Ciobanu, Gabriel Boroi**, *Drept procesual civil. Curs selectiv. Teste grilă*, op. cit., pag. 178.

²⁸ Prin părți interesate vom avea în vedere instituțiile, organele, oficiile, agențiile Uniunii, dar și statele membre, persoanele fizice și juridice, după caz – n.n.

²⁹ **Fabian Gyula**, *Curtea Europeană de Justiție, instanță de judecată supranațională*, op. cit., pag. 92-93.

³⁰ CJCE, ordonanța din 8 decembrie 2005, cazul *Campailla v. Comisia*, nr. C-210/05, R.

Limba procedurală oficială va fi folosită de completul de judecată în toate activitățile sale, precum: întocmirea raportului de ședință, procedura orală, concluziile finale sau hotărârea judecătorească³¹. Mai mult, textele redactate în limba de procedură sau, dacă este cazul, în altă limbă reglementată de art. 29 din Regulamentul de procedură al Curții, sunt autentice (art. 31 din Regulament).

În principiu, limba de procedură a procesului este cea aleasă de reclamant în condițiile art. 29 alin. (2) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție, însă totodată, am analizat regulile și excepțiile care guvernează alegerea limbii de procedură.

Excepțiile și incidentele procesuale formează obiectul de studiu al celei de-a IV-a secțiuni. Astfel, am evidențiat: definirea excepțiilor și a incidentelor procesuale (cu atât mai mult cu cât literatura de specialitate străină nu a statuat în materie până în prezent); caracteristicile ale acestora; categoriile de excepții cu care instanțele Uniunii pot fi sesizate; procedura de soluționare și soluțiile ce pot fi pronunțate.

Literatura de specialitate **nu** a formulat o definiție cu privire la excepțiile și incidentele procesuale, ceea ce ne determină să împărtășim punctul de vedere exprimat în doctrina română de specialitate³² potrivit căruia excepțiile sunt mijloacele procesuale prin care, în condițiile legii procesuale, părțile interesate, în conformitate cu regulamentele de procedură ale instanțelor UE³³, pot solicita refacerea unor acte, anularea sau respingerea cererii în baza anumitor motive.

Sub aspectul importanței excepțiilor procesuale reținem faptul că acestea au un rol deosebit de important în soluționarea corectă a litigiilor, putând fi utilizate de părțile din proces, în sprijinul poziției sale în proces.

Excepțiile și incidentele procesuale³⁴ pot sau nu determina întreruperea cursului firesc al judecării procesului început deja, acestea urmând a fi judecate de către instanța UE cu prioritate în cadrul unei proceduri speciale limitată doar la soluționarea problemei invocate, înaintea judecării fondului problemei.

---

³¹ **Fabian Gyula**, *Curtea Europeană de Justiție, instanță de judecată supranațională*, op. cit., pag.76.

³² **Viorel Mihai Ciobanu**, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, vol. II, op. cit., pag.128-129; **Claudia Roșu, Ligia Dănilă**, ediția a IV – a , op.cit., pag.232.

³³ Art.90 din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție; Art.114 din Regulamentul de procedură al Tribunalului.

³⁴ **Claudia Roșu, Ligia Dănilă**, ediția a IV – a, op.cit., pag.232; **Fabian Gyula**, *Drept instituțional comunitar*, ediția a III-a, op. cit., pag 310.

În plus, acestea reprezintă o formă de manifestare a acțiunii, ceea ce presupune existența și desfășurarea unui proces aflat în curs de soluționare, constituind **mijloace de apărare care nu se confundă cu apărările de fond**, întrucât nu se urmărește respingerea sau anularea cererii introductive.

În continuare, **Capitolul al VI-lea cuprinde etapele necesare desfășurării în bune condiții a procesului**, indiferent de tipul de acțiune cu care instanța Uniunii este sesizată și de materia în care aceasta statuează, respectiv faza scrisă și cea orală.

Un loc important în cadrul primei secțiuni este reprezentat de procedura scrisă. Cu privire la acest aspect, în situații expres prevăzute, există, uneori, interesul ca în proces să fie introduse și alte persoane, caz în care efectele juridice se vor produce și în privința acestora.

În cuprinsul primei secțiuni am analizat aspecte referitoare la: noțiunea de **terț intervenient**, enumerând principalele categorii de terți, modalitatea în care aceștia pot fi introduși în proces, precum și efectele pe care o astfel de intervenție le produce asupra acestora, nu numai în privința părților inițiale, categoria terților intervenienți fiind extinsă ca urmare a recentelor modificări aduse prin Tratatul de la Lisabona, fiind avute în vedere și oficiile, organele și agențiile Uniunii.

Menționăm că, în dreptul Uniunii, nu a fost formulată o definiție a termenului de „*terț intervenient*”, fapt pentru care achiesăm la punctul de vedere exprimat în literatura de specialitate potrivit căruia „*această noțiune are în vedere pe de o parte persoanele străine de proces, iar pe de altă parte persoanele care, la inițiativa lor sau a uneia dintre părțile inițiale, sunt introduse într-un proces pendinte, fiind denumite terți intervenienți. Hotărârea care se va pronunța va produce efecte juridice și față de acestea, întrucât dobândesc calitatea de părți în procesul respectiv*³⁵”.

Procedura în fața instanțelor Uniunii este contradictorie, astfel că părțile își pot susține pretențiile, argumentându-le prin dovezi, în mod public, prezența în ședința de judecată fiind permisă oricărei persoane. Toate acestea creează posibilitatea ca judecătorul UE să aibă, în faza orală a procesului (secțiunea a II-a) un rol activ în respectarea unor principii precum: principiul contradictorialității, publicității, oralității

---

³⁵ Oana – Măriuca Petrescu, *Dreptul procesual al Uniunii Europene*, op. cit., pag.187.

și nemijlocirii, ce se regăsesc reglementate și la nivel național, în Codul de procedură civilă și Constituția revizuită a României.

Astfel, dezbaterile contradictorii sau faza orală (denumită și „*public hearing*”) reprezintă o etapă distinctă de cea scrisă, în care părțile își răspund una celeilalte prin memorii împotriva pretențiilor invocate.

Administrarea mijloacelor de probă constituie un alt aspect cercetat, accentul fiind pus pe: aspectele generale referitoare la probe; categoriile de probe ce pot fi administrate; părțile care pot propune și administra probele în vederea argumentării pretențiilor formulate; cazurile în care instanța de judecată poate admite sau respinge cererea de administrare a acestor probe.

Administrarea probelor este foarte importantă pentru judecător întrucât acesta nu poate soluționa litigiul doar în temeiul afirmațiilor făcute de părți care, la rândul lor, sunt obligate să își dovedească pretențiile prin intermediul probelor, natura decisivă a acestora fiind pusă în valoare prin hotărârea pe care instanța o pronunță în cauză.

Din studiul dispozițiilor procedurale ale Uniunii, a literaturii de specialitate române și străine se poate desprinde concluzia potrivit căreia faza dezbaterilor contradictorii și administrarea probelor în fața instanțelor UE reprezintă una dintre cele mai importante și complexe etape ale oricărui proces, indiferent de materia care este soluționată.

Cea de-a III-a secțiune supune atenției probleme referitoare la asistența judiciară gratuită, acordată cu respectarea dispozițiilor procedurale ale UE și a altor instrumente juridice europene (de exemplu: Tratatul de la Amsterdam, și prevederile art. 47 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene) și cheltuielile de judecată. Astfel, asistența gratuită este acordată ori de câte ori persoanele fizice, din motive financiare, determinate de imposibilitatea în care se află, nu își pot permite angajarea unui avocat.

Pentru acordarea acestei facilități, instanța de judecată este obligată să analizeze starea materială a solicitanților, luând în considerare elemente obiective precum: veniturile, patrimoniul deținut și situația familială. La rândul său, partea interesată trebuie să aducă la cunoștința instanței orice informații relevante privind situația sa financiară, inclusiv o adeverință eliberată de către autoritatea competentă cu privire la această situație. În cele din urmă, pentru realizarea acestui scop instanțele UE

beneficiază de un buget separat, prevăzut pentru astfel de cazuri, cheltuielile fiind avansate din casieria instanțelor.

Cheltuielile de judecată care sunt suportate de către partea ce pierde procesul, situație în care am analizat câteva dintre cele mai importante aspecte, și anume: categoriile sau tipurile de cheltuieli de judecată (cheltuieli judiciare, cheltuieli recuperabile); părțile din proces care vor suporta propriile cheltuieli ocazionate de derularea procesului; modalitatea de plată a acestor cheltuieli, prezentând și situațiile în care cheltuielile extrajudiciare sunt suportate de către părți, printre care enumerăm, cu titlu de exemplu: angajarea de avocați, desemnarea de reprezentanți, activitățile de copiere și traducere a pieselor din dosar etc.

Ca punct final al procedurii, **Capitolul al VII-lea tratează hotărârea judecătorească, respectiv rezultatul analizei instanței de judecată**, la care aceasta ajunge în urma analizării actelor procesuale depuse la dosarul cauzei, a administrării probelor, a audierii părților, a ascultării concluziilor avocatului general și prezentării raportului de către judecătorul raportor, hotărârea având putere de lucru judecat. Având în vedere faptul că până în prezent, literatura de specialitate străină nu a definit hotărârea judecătorească, considerăm că **definiția** exprimată în doctrina română³⁶ poate fi luată și aplicată, prin similitudine, în sensul că reprezintă „*actul final al judecății, de dispoziție al instanței cu privire la litigiul dintre părți*”³⁷.

Prima secțiune a capitolului a fost rezervată studierii principalelor etape în redactarea, pronunțarea și comunicarea hotărârilor judecătorești: noțiunea și clasificarea acestora; deliberarea și pronunțarea hotărârii având în vedere că procedura în fața instanțelor este publică și contradictorie; redactarea, semnarea și comunicarea hotărârii părților. Din punctul nostru de vedere, cele mai importante efecte sunt: **autoritatea de lucru judecat** pe care le dobândesc hotărârile, precum și **forța executorie** pe care acestea le au pe întreg teritoriul statelor membre ale Uniunii.

Astfel, obiectivul principiului **autorității de lucru judecat** este de a atinge un echilibru între interese concurente. Astfel cum s-a afirmat și în literatura de

---

³⁶ **Gabriel Boro**i, op.cit., pag. 450 și urm.; **Ioan Leș**, *Drept procesual civil*, pag. 598.

³⁷ **Viorel Mihai Ciobanu**, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, vol. II, op. cit., pag. 250.

specialitate³⁸, acest principiu asigură un **sistem jurisdicțional eficace** care atribuie securitate hotărârilor definitive și împiedică situația ca un pârât să se apere în mod repetat de aceeași cerere sau motiv de drept. Totodată, el protejează interesul reclamantului în obținerea judecării motivelor și pretențiilor sale în mod deplin și echitabil.

Cu privire la **forța executorie**, judecătorul, efectuând controlul de legalitate, nu poate stabili și măsuri ce privesc executarea hotărârii de anulare. El retrimite cauza în fața instituției emitente a actului anulat dacă acesteia îi revine obligația de a lua măsurile pe care le presupune executarea hotărârii, în condițiile art. 266 din TFUE. Prin urmare, judecătorul UE nu are abilitatea de a adresa ordine instituției de la care emană actul anulat. Art. 266 TFUE instituie o repartizare a competențelor între Curtea de la Luxemburg și autoritatea emitentă. Astfel, instituției al cărei act este anulat îi revine competența de a determina care sunt măsurile cerute pentru executarea unei hotărâri de anulare, exercitând – sub controlul judecătorului – puterea de apreciere de care dispune, cu respectarea dispozitivului și a motivelor care au dus la pronunțarea hotărârii, cât și a dispozițiilor dreptului Uniunii Europene.

Un alt aspect important îl reprezintă **efectele hotărârii**, precum obligația ce revine instituției Uniunii ale căror acte au fost anulate, de a lua toate măsurile dispuse de către Curtea de Justiție în legătură cu înlăturarea efectelor actului anulat pentru restabilirea situației anterioare³⁹. Efectele pot fi limitate în timp sau extinse până când instituția, oficiul, organul sau agenția Uniunii în cauză va lua măsurile necesare. Totuși, Curtea nu poate înlocui actul anulat prin hotărârea judecătorească, neputându-și asuma prerogative de puteri legislative prin hotărârea pronunțată⁴⁰.

Raportându-ne la acțiunea în daune contra instituțiilor UE, observăm că prin exercitarea acesteia nu se pot anula anumite măsuri, acțiunea în daune reprezentând doar o măsură reparatorie a daunelor cauzate prin acțiune sau inacțiune, constând într-un act sau o omisiune culpabilă. Astfel, o acțiune în daune va fi respinsă dacă constituie o acțiune în anulare deghizată. Cu toate acestea, ambele acțiuni urmăresc asigurarea protecției cetățeanului european care este prejudiciat prin actele

---

³⁸ **Xavier Groussot, Timo Minssen**, *Autoritatea de lucru judecat în jurisprudența Curții de Justiție: ponderea securității juridice cu legalitatea?*, Revista Română de Drept European, nr. 6/2010, Editura Wolters Kluwer, București, 2010, pag. 87.

³⁹ Ibidem, pag. 141.

⁴⁰ Ibidem, pag. 142.

normative legislative și actele administrative adoptate de instituțiile, organele, oficiile sau agențiile UE.

De asemenea, spre deosebire de acțiunea în carență și acțiunea în constatarea neîndeplinirii de către un stat a obligațiilor care îi revin în temeiul tratatelor, **în cazul acțiunii în anulare nu este aplicabilă procedura prealabilă**, care are menirea de a face posibilă rezolvarea pe cale amiabilă a divergențelor. Astfel, în cazul acțiunii în anulare, Curtea de Justiție, de îndată ce a fost investită, acționează direct, fără a aștepta ca statul să se conformeze unei cerințe oficiale.

Nu în ultimul rând, așa cum s-a arătat și în doctrina de specialitate⁴¹, acțiunea în aprecierea validității actelor UE constituie o modalitate de control a legalității acestora, ce are o finalitate similară cu acțiunea în anulare. În acest sens, de observat este că, în aprecierea validității actelor instituțiilor Uniunii, Curtea de Justiție asimilează validitatea cu legalitatea, atât din punct de vedere formal, cât și din punct de vedere material.

Obiectul de studiu al celei de-a II-a secțiuni îl reprezintă efectele pe care hotărârile judecătorești pronunțate de către instanțele Uniunii le produc, acestea fiind, în principiu, similare celor din dreptul român, cu unele nuanțări, precum și metodele pe care instanțele Uniunii le au la dispoziție pentru a interpreta hotărârile și încheierile pronunțate (subliniind faptul că cel mai des folosită este metoda teleologică). Aceste metode reprezintă „*instrumentele juridice*” pe care judecătorii instanțelor UE le folosesc ori de câte ori soluționează cererile de interpretare.

În cadrul **efectelor hotărârii**, menționăm cu titlu exemplificativ obligația ce revine instituției Uniunii ale căror acte au fost anulate, de a lua toate măsurile dispuse de către Curtea de Justiție în legătură cu înlăturarea efectelor actului anulat pentru restabilirea situației anterioare⁴². Efectele pot fi limitate în timp sau extinse până când instituția, oficiul, organul sau agenția Uniunii în cauză va lua măsurile necesare. Totuși, Curtea nu poate înlocui actul anulat prin hotărârea judecătorească, neputându-și asuma prerogative de puteri legislative prin hotărârea pronunțată⁴³.

---

⁴¹ **Ovidiu Ținca**, *Drept comunitar european general*, ediția a III-a, Editura Lumina Lex, București, 2005, pag. 395.

⁴² *Ibidem*, pag. 141.

⁴³ *Ibidem*, pag. 142.

Raportându-ne la acțiunea în daune contra instituțiilor UE, observăm că prin exercitarea acesteia nu se pot anula anumite măsuri, acțiunea în daune reprezentând doar o măsură reparatorie a daunelor cauzate prin acțiune sau inacțiune, constând într-un act sau o omisiune culpabilă. Astfel, o acțiune în daune va fi respinsă dacă constituie o acțiune în anulare deghizată. Cu toate acestea, ambele acțiuni urmăresc asigurarea protecției cetățeanului european care este prejudiciat prin actele normative legislative și actele administrative adoptate de instituțiile, organele, oficiile sau agențiile UE.

De asemenea, spre deosebire de acțiunea în carență și acțiunea în constatarea neîndeplinirii de către un stat a obligațiilor care îi revin în temeiul tratatelor, **în cazul acțiunii în anulare nu este aplicabilă procedura prealabilă**, care are menirea de a face posibilă rezolvarea pe cale amiabilă a divergențelor. Astfel, în cazul acțiunii în anulare, Curtea de Justiție, de îndată ce a fost investită, acționează direct, fără a aștepta ca statul să se conformeze unei cerințe oficiale.

Nu în ultimul rând, așa cum s-a arătat și în doctrina de specialitate⁴⁴, acțiunea în aprecierea validității actelor UE constituie o modalitate de control a legalității acestora, ce are o finalitate similară cu acțiunea în anulare. În acest sens, de observat este că, în aprecierea validității actelor instituțiilor Uniunii, Curtea de Justiție asimilează validitatea cu legalitatea, atât din punct de vedere formal, cât și din punct de vedere material.

Cea de-a III-a secțiune a fost rezervată analizării recursului exercitat împotriva hotărârilor și deciziilor pronunțate de către Tribunal, acest lucru implicând studierea mai multor probleme, precum: definirea recursului; analizarea categoriilor de hotărâri și de recurenți, care pot exercita această cale de atac; termenele în care cererile de recurs pot fi introduse de către părțile interesate; motivele de recurs ce pot fi invocate, cu mențiunea că acestea trebuie să fie concise, precise și clare pentru a putea fi soluționate, indiferent de ordinea în care acestea au fost menționate în cerere.

Recursul exercitat împotriva hotărârilor și deciziilor pronunțate de către Tribunal intervine în cazul „*acțiunilor menționate la articolele 263, 265, 268, 270, și 272 din TFUE*, [și în conformitate cu regulamentele de procedură], *cu excepția celor care sunt*

---

⁴⁴ **Ovidiu Ținca**, *Drept comunitar european general*, ediția a III-a, Editura Lumina Lex, București, 2005, pag. 395.

atribuite unui tribunal specializat și a celor rezervate prin statut Curții de Justiție”, părțile interesate⁴⁵ pot declara recurs.

Calea de atac este „*limitată la chestiuni de drept, în condițiile și limitele prevăzute de Statut*”, potrivit dispozițiilor art. 256 alin. 1 din TFUE, solicitându-se Curții de Justiție desființarea hotărârii judecătorești pronunțate de Tribunal, atunci când aceasta este nelegală.

La nivelul instanțelor Uniunii Europene, controlul judiciar al hotărârilor judecătorești pronunțate de Tribunal revine Curții de Justiție, în timp ce hotărârile Curții sunt definitive și irevocabile, acestea neputând fi atacate cu recurs, întrucât instanța de la Luxemburg „*nu cunoaște căi ordinare de recurs, ea judecând în prim și ultim grad*”⁴⁶.

7. Concluziile cercetării efectuate

În cadrul tezei am analizat, atât din perspectivă istorică, cât și conceptuală, exercitarea uneia dintre cele mai importante acțiuni în fața instanțelor Uniunii Europene, respectiv acțiunea în anulare.

Realizarea lucrării a implicat o documentare aprofundată a legislației primare și a celei derivate a dreptului Uniunii, a opiniilor exprimate în literatura de specialitate, la care s-a adăugat jurisprudența instanțelor UE. În același context, am studiat și cercetat mai multe tratate, monografiile, reviste de specialitate publicate în țară și în străinătate, legislația română și cea a Uniunii Europene, precum și jurisprudența domeniului.

Totodată, în teza de doctorat am evidențiat punctele de vedere formulate în doctrina de specialitate de către doctrinariii români și străini, dar și cele proprii asupra problemelor dezbătute.

Contribuția în documentarea, elaborarea și fundamentarea opiniilor exprimate se materializează în: sistematizarea unui volum mare de informații având relevanță pentru domeniul studiat; modul de abordare și analiză a problemelor; evidențierea aprecierilor referitoare la aspectele de practică judiciară, la care se adăugă propunerile

---

⁴⁵ Avem în vedere instituțiile, organele, agențiile și oficiile Uniunii, statele membre, persoanele fizice și juridice sau alte persoane – n.n.

⁴⁶ **Augustin Fuerea**, *Instituțiile Uniunii Europene*, op. cit., pag.132.

de *lege ferenda* formulate în vederea îmbunătățirii cadrului legislativ al Uniunii Europene.

În cadrul lucrării, am realizat o **prezentare a instituțiilor jurisdicționale** înființate prin tratatele originare și modificatoare, accentul fiind pus pe scopul care a stat la baza înființării acestor instanțe, și anume: garantarea și respectarea dreptului Uniunii Europene în interpretarea și aplicarea tratatelor, această sarcină revenind, în principal, Curții de Justiție, al cărei rol este de instanță „*furnizoare de interpretare unică, [...] având mai mult timp să se concentreze asupra problemelor mai importante*”.

De asemenea, am evidențiat, între altele, și caracteristicile fundamentale ale instituțiilor jurisdicționale ale UE, structura și statutul membrilor acestora, toate acestea urmărind, ca principal rezultat, consolidarea garanțiilor judiciare acordate persoanelor fizice și juridice, statelor membre, instituțiilor, organelor, agențiilor și oficiilor Uniunii (precum și tuturor celor care, direct sau indirect, beneficiază de hotărârile pronunțate de instanțele Uniunii); categoriile de competență atribuite fiecăreia dintre instanțele Uniunii Europene prin tratate, precum și repartizarea acestora între instanțele de judecată.

Un loc important în cadrul tezei este ocupat de cercetarea, în detaliu, atât a **principalelor categorii de acțiuni**, cât și a condițiilor în care acestea pot fi introduse în fața instanțelor UE de subiecții dreptului Uniunii pentru a-și proteja, în cele mai bune condiții, drepturile garantate atât prin tratatele originare și modificatoare, cât și prin Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, împotriva oricăror încălcări.

Deținerea mecanismului de verificare a legalității actelor adoptate de către instituțiile UE, revine instanțelor Uniunii, jurisprudența acestora fiind foarte importantă în cadrul izvoarelor dreptului Uniunii, dată fiind interpretarea dinamică și recurgerea permanentă la principiile generale de drept în soluționarea cauzelor.

O atenție specială a fost acordată analizei mai multor aspecte referitoare la:

- condițiile generale și specifice în care acțiunea în anulare poate fi introdusă în fața instanțelor UE;
- tipurile de acțiuni în anulare a căror clasificare poate fi realizată, în funcție de condițiile ce trebuie să fie îndeplinite sub aspectul legitimării procesuale;

- motivele ce stau la baza declanșării acestei acțiuni (necompetența, violarea sau încălcarea normelor fundamentale de procedură, violarea sau încălcarea tratatului sau a oricărei reguli de drept referitoare la aplicarea acestuia și deturnarea sau abuzul de putere);

- actele susceptibile de a fi atacate prin intermediul acțiunii în anulare, prezentând actele ce au putut fi atacate potrivit tratatelor originare, precum și cele ce pot fi atacate, în prezent, în condițiile Tratatului de la Lisabona.

În plus, cunoașterea, în detaliu, a legitimării procesuale active și pasive, permite o mai bună înțelegere a categoriilor de reclamanți și pârâți ce reprezintă subiecții activi și pasivi ai oricărei cereri de chemare în judecată.

Cauzele de nelegalitate, astfel după sunt stipulate în art. 263 alin. (2) din TFUE, constituie principalele cauze care „afectează” valabilitatea actului normativ, acestea putând fi invocate atât de către instituțiile, organele, oficiile sau agențiile UE, persoanele fizice sau juridice, cât și *ex officio* de către Curtea de Justiție/Tribunal.

Analizarea aspectelor generale de procedură ce stau la baza desfășurării oricărui proces dedus judecării instanțelor Uniunii Europene necesită cunoașterea cât mai detaliată a diverselor aspecte referitoare la: principiile care guvernează desfășurarea în bune condiții a proceselor (de exemplu: oralitatea, gratuitatea, publicitatea etc.); reprezentarea procesuală a părților prin avocați, agenți, consilieri, cu atât mai mult cu cât reprezentanții trebuie să adopte o atitudine serioasă și să își îndeplinească toate obligațiile ce le revin cu promptitudine și probitate, atât față de părți, cât și în cadrul procesului; termenele procedurale, în cadrul cărora părțile și / sau terții intervenienți sunt obligați să introducă acțiunile, precum și anumite acte procesuale, precum și limba de procedură, care, teoretic, poate fi oricare din cele 23 de limbi oficiale ale Uniunii Europene.

Toate aceste reguli duc la realizarea scopului pentru care partea interesată a pornit procesul, evitându-se, astfel, respingerea acțiunii sale ca nefondată sau inadmisibilă, ca urmare a „*proastei conduceri a procesului*”.

Similar proceselor desfășurate în fața instanțelor naționale sau internaționale, procesul aflat pe rolul instanțelor Uniunii cunoaște, de asemenea, două etape obligatorii și defnitorii, și anume: **etapa scrisă și orală**.

Procedura scrisă constituie o etapă esențială, prilej cu care am cercetat: modalitățile de sesizare a instanțelor în funcție de tipurile de acțiuni și indiferent de materia în care acestea statuează (fie direct, prin depunerea cererii de chemare în judecată la grefa instanțelor UE, fie indirect, prin transmiterea prin poștă, fax sau e-mail a cererii); principalele elemente ale actelor procesuale, pe care reclamantul sau pârâtul, în funcție de natura actului procesual, sunt obligați sau nu să le depună la grefa instanței (de exemplu: noțiunea, cuprinsul, condițiile de introducere etc.).

Studierea etapei orale (implicând dezbaterile contradictorii, precum și administrarea mijloacelor de probă de către părțile interesate) a determinat o cercetare detaliată a problemelor ce țin de aspectele generale referitoare la probe și categoriile de probe; părțile care pot propune și administra probele în scopul argumentării pretențiilor formulate; cazurile în care instanța de judecată poate admite sau respinge cererea de administrare a acestor probe.

Hotărârea judecătorească reprezintă rezultatul final la care instanța de judecată ajunge în urma analizării actelor procesuale depuse la dosarul cauzei, a administrării probelor, a audierii părților, a ascultării concluziilor avocatului general și prezentării raportului de către judecătorul raportor, hotărârea având putere de lucru judecat. Acest lucru a implicat aprofundarea principalelor elemente definiții ale acesteia, respectiv noțiunea, clasificarea, structura, redactarea și comunicarea hotărârii părților, în timp ce efectele care decurg din pronunțarea soluției în litigiul *pendinte* sunt, în principiu, similare celor pronunțate de către instanțele naționale, cu unele diferențe specifice procesului desfășurat la nivelul UE, respectiv: autoritatea de lucru judecat pe care hotărârile le dobândesc, precum și forța executorie pe care acestea le au pe întreg teritoriul statelor membre ale Uniunii.

Controlul judiciar poate fi exercitat pe calea **recursului** de către părțile interesate împotriva hotărârilor judecătorești pronunțate de Tribunal, caz în care au fost avute în vedere elementele relevante și specifice ale recursului, constând în definirea și analizarea categoriilor de hotărâri recurabile, a motivelor ce pot fi invocate, a categoriilor de recurenți, precum și a termenelor în care aceste cereri pot fi introduse de către părțile interesate.

Față de cele analizate anterior, se poate desprinde concluzia că acțiunea în anulare este o modalitate directă de control a legalității actelor instituțiilor, organelor,

agențiilor și oficiilor Uniunii, invocarea acesteia de către părțile interesate reprezentând o garanție a respectării drepturilor și a intereselor persoanelor cărora actele Uniunii Europene li se adresează.

8. Propuneri de *lege ferenda*

Achiesăm la opinia exprimată de Tribunalul de primă instanță (actualul Tribunal), în anul 2002, în hotărârea pronunțată în cauza *Jego – Quere*, în sensul că, în situația în care reclamantul nu dispune de nicio altă posibilitate de a formula o acțiune împotriva unui act având forță juridică generală, care îi este opozabil, propunem, de *lege ferenda*, să se considere că un particular este în mod individual vizat de către un act „*dacă dispoziția în discuție afectează, în mod sigur și actual, situația sa juridică, restrângându-i drepturile sale sau impunându-i obligații*”. Această interpretare a tratatelor se poate fundamenta, potrivit Tribunalului, pe scopul de a asigura „*o protecție juridică efectivă a particularilor*”.

După cum este cunoscut, art. 263, alin. (4) din TFUE are în vedere posibilitatea pe care orice persoană fizică sau juridică poate formula o acțiune împotriva actelor al căror destinatar este sau care o privesc direct și individual, pe de o parte, precum și împotriva actelor normative care o privesc direct și care nu presupun măsuri de executare, pe de altă parte. Cu privire la actele normative care nu presupun măsuri de executare, remarcăm faptul că un regulament de executare nu poate face obiectul unei astfel de acțiuni, în timp ce o decizie adoptată de către Comisia Europeană în cadrul competențelor sale de executare, cu condiția ca aceasta să aibă forță generală, intră în sfera de aplicare a articolului menționat. În acest sens, considerăm că ar fi oportună clarificarea, la nivelul UE, a structurii juridice, prin precizarea ierarhiei normelor și a actelor care pot fi atacate.

Nu în ultimul rând, pentru a facilita dreptul oricărei persoane fizice sau juridice de a ataca cu o acțiune în anulare un act juridic al UE, asigurându-se astfel, respectarea principiului privind accesul liber la justiție, considerăm util ca persoana interesată să fie obligată să dovedească numai interesul, în loc să facă dovada că actul atacat îl privește direct și individual.

9. BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

A. CURSURI, TRATATE, MONOGRAFII

I. AUTORI ROMÂNI⁴⁷

1. **Andreșan-Grigoriu Beatrice**, *Procedura hotărârilor preliminare*, Editura Hamangiu, București, 2010
2. **Aurescu Bogdan**, *Sistemul Jurisdicțiilor internaționale*, Editura All Beck, București 2009
3. **Bărbulescu Iordan Gheorghe**, *Sistemul instituțional al Uniunii Europene*, Editura Tritonic, București, 2007
4. **Boroi Gabriel**, *Codul de procedură civilă, comentat și adnotat*, volum I, Editura All Beck, București, 2001
5. **Călinoiu Constanța, Vedinaș Virginia**, *Teoria funcției publice comunitare*, Editura Lumina Lex, București, 1999
6. **Ciobanu Viorel Mihai**, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă, Teoria generală*, volumul I și II, Editura Național, București, 1996
7. **Ciochină-Barbu Ioan**, *Drept instituțional al Uniunii Europene*, Editura Wolters Kluwer, București, 2010
8. **Constantin V. (coordonator)**, *Documente de bază ale Comunității și Uniunii Europene*, ediția a II-a, Editura Polirom, Iași, 2002
9. **Deleanu Sergiu, Costăș Cosmin Flavius, Gyula Fabian, Ioniță Bogdan**, *Curtea de Justiție Europeană: hotărâri comentate*, Editura Wolters Kluwer, București, 2007
10. **Dragoș Dacian Cosmin**, *Uniunea Europeană. Instituții. Mecanisme*, ediția a III-a, Editura C. H. Beck, București, 2007
11. **Duculescu Victor**, *Dreptul integrării europene. Tratat elementar*, Editura Lumina Lex, București, 2003
12. **Duțu Andrei, Duțu Mircea**, *Dreptul contenciosului european*, Editura Universul Juridic, București, 2010
13. **Filipescu Ion P., Fuerea Augustin**, *Drept instituțional comunitar european*, ediția a V-a, Editura Actami, București, 2000
14. **Fuerea Augustin**, *Instituțiile Uniunii Europene*, Editura Universul Juridic, București, 2002
15. **Fuerea Augustin**, *Manualul Uniunii Europene*, ediția a III-a, revizuită și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2006
16. **Fuerea Augustin**, *Manualul Uniunii Europene*, ediția a IV-a și a V-a, revizuite și adăugite după Tratatul de la Lisabona, Editura Universul Juridic, București, 2010 și 2011
17. **Fuerea Augustin**, *Drept comunitar european, Partea generală*, Editura All Beck, București, 2003
18. **Gyula Fabian**, *Curtea de Justiție Europeană, instanță de judecată supranațională*, Editura Rosetti, București, 2002
19. **Gyula Fabian**, *Drept instituțional comunitar*, ediția a III-a, Editura Sfera Juridică SRL, Cluj-Napoca 2010
20. **Miga-Beșteliu Raluca**, *Drept Internațional Public*, volumul I, Editura All Beck, București, 2005

---

⁴⁷ În cadrul lucrării, au fost folosite pentru studiul științific un număr total de 57 de lucrări de specialitate întocmite de autori români.

21. **Popa Nicolae**, *Teoria generală a dreptului*, Editura Actami, București, 1999
22. **Popescu Dumitra**, *Drept Internațional Public, pentru învățământul la distanță și frecvență redusă*, Editura Universității Titu Maiorescu, București, 2005
23. **Scăunaș Stelian**, *Uniunea Europeană. Construcție, reformă, instituții, drept*, Editura C. H. Beck, București, 2008
24. **Stătescu Constantin, Bârsan Corneliu**, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, ediția a VIII-a revizuită și adăugită, Editura All Beck, București, 2002
25. **Ștefănescu Brândușa**, *Curtea de Justiție a Comunităților Europene*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979
26. **Tudor G., Călin D.**, *Jurisprudența Curții de Justiție a Comunităților Europene*, vol. I, Editura C. H. Beck, București, 2006
27. **Ținca Ovidiu**, *Drept comunitar european general*, ediția a III-a, Editura Lumina Lex, București, 2005
28. **Voicu Marin**, *Jurisdicții și proceduri judiciare în Uniunea Europeană: instituțiile și actele UE, jurisdicțiile UE, instrumente de procedură judiciară comunitară*, Editura Universul Juridic, București, 2010
29. **Zlătescu-Moroianu Irina**, Demetrescu Radu C., *Drept instituțional european*, Editura Olimp, București, 1999
30. **Sitaru Dragoș - Alexandru**, *Drept internațional privat*, Editura Lumina Lex, București, 2001
31. **Sitaru Dragoș - Alexandru**, *Dreptul comerțului internațional, Partea generală*, Editura Lumina Lex, București, 2004

II. AUTORI STRĂINI⁴⁸

1. **Anderson D.W.K., Demetriou M.**, *References to the European Court*, ed. a II-a, Editura Sweet and Maxwell, Londra, 2002
2. **Arnall Anthony**, *The European Union and its Court of Justice*, second edition, Editura Oxford University Press, USA, 2006
3. **Bache Ian, George Stephen**, *Politics in the European Union*, second edition, Editura Oxford University press, USA, 2006
4. **Berramdane A., Rosseto J.**, *Droit institutionnel de l'Union européenne*, Editura Montchrestien, Paris, 2005
5. **Berry Elspeth, Hargreaves Sylvia**, *European Union Law*, second edition, Editura Oxford University Press, USA, 2007
6. **Billard Jean-Noël**, *Droit du contentieux communautaire. Système et marché intérieur*, Editura Ellipses, Paris, 2006
7. **Blumann C., Dubois L.**, *Droit institutionnel de l'Union Européenne*, Editura Litec, 2005
8. **Borchardt Klaus-Dieter**, *The ABC of European Union Law*, European Commission, Brussels, 2010
9. **Boulouis J., Chevallier R.M., Fasquelle D., Blanquet M.**, *Les grands arrêts de la jurisprudence communautaire*, vol. 2, Editura Dalloz, Paris, 2002
10. **Broberg Morten, Fenger Niels**, *Procedura trimerii preliminare la Curtea Europeană de Justiție*, Editura Wolters Kluwer, București, 2010
11. **Craig Paul, de Burca Gráinne**, *Dreptul Uniunii Europene – Comentarii, jurisprudență și doctrină*, ediția a IV-a, Editura Hamangiu, București, 2009
12. **Dollat P.**, *Droit européen et droit de l'Union Européenne*, Editura Dalloz, 2005

---

⁴⁸ În cadrul lucrării, au fost folosite pentru studiul științific un număr total de **58** de lucrări de specialitate întocmite de autori români.

13. **Forrester I.**, *The Judicial Function in European Law and Pleading in the European Courts*, Lrev, Tulane, 2007
14. **Gautron J.-C.**, *Droit européen*, Editura Dalloz, Paris, 2006
15. **Gavalda G., Parleani G.**, *Droit des affaires de l'Union européenne*, ediția a 5-a, Editura Litec, Paris, 2006
16. **Ghevoantian Richard**, *Droit communautaire*, 3-edition, Editura Dalloz, Paris, 2006
17. **Horspool Margot, Humphereys Matthew, Harris Siri, Malcom Rosalind**, *European Union Law*, fourth edition, Editura Oxford University Press, USA, 2008
18. **Isaac Guy, Blanquet Marc**, *Droit général de l'Union européenne*, 9e édition, Editura Sirey, Paris, 2006
19. **Jacque J.-P.**, *Droit institutionnel de l'Union Européenne*, ediția a 3-a, Editura Dalloz, Paris, 2004
20. **John Peterson and Michael Shackleton**, *The institutions of the European Union*, second edition, Editura Oxford University Press, USA, 2006
21. **Kaczorowska Alina**, *European Union Law*, ediția I, Editura Routledge-Cavendish, Londra, 2009
22. **Kapteyn P.J., ver Loren van Thermaat P.**, *Introduction to the law of the European Communities*, Editura L.W. Gomley, Kluwer-Deventer, 1990
23. **Lecourt R.**, *L'Europe des juges*, Editura Bruylant, Bruxelles, 1976
24. **Lenaerts Koen, Arts Dirk and Maselis Ignace**, *Procedural Law of the European Law*, second edition, Editura Sweet and Maxwell, Londra, 2006
25. **Lenaerts Koen, van Nuffel Piet**, *Constitutional law of the European Union*, second edition, Editura Sweet and Maxwell, Londra, 2005
26. **Mathijsen Pierre**, *Compendiu de drept european*, Editura Club Europa, București, 2002
27. **Pertek Jacques**, *Droit des institutions de l'Union européenne*, 2e édition revue et augmentée, Editura Presses Universitaires de France, Paris, 2004
28. **Simon Denys**, *Le système juridique communautaire*, ediția a III-a actualizată, Editura Puf Droit, Vendome, Prix Lemonon, 2001
29. **Wallace Helen, Wallace William, Mark A. Pollack**, *Elaborarea politicilor în Uniunea Europeană*, ediția a 5-a, Oxford University Press, 2005
30. **Wyatt Derrick, Arnall Arthur, Dashwood Alan, Dougan Michael, Ross Malcolm**, *European Union Law*, fifth edition, Editura Sweet and Maxwell, Londra, 2006

III. REVISTE DE SPECIALITATE⁴⁹

1. **Anghel Ion M.**, *Scurte considerațiuni asupra modului de stabilire a competențelor Uniunii Europene în regimul Tratatului de la Lisabona*, în Revista Română de Drept Comunitar, nr. 1/2009, Editura Wolters Kluwer, București, 2009
2. **Arnall Anthony**, *Solitar: Curtea Europeană de Justiție și dezintegrarea dreptului Uniunii Europene*, Revista Română de Drept European, Editura Wolters Kluwer, nr. 1/2011, București, 2011
3. **Bogdan Camelia**, *Curtea Europeană de Justiție și principiul non bis in idem*, Revista de Drept penal nr. 3/2008, Editura Universul Juridic, București, 2008
4. **Dacian Dragoș**, *Recursul administrativ prealabil în dreptul administrativ comunitar*, Revista Transilvană de Științe Administrative nr. 2/2000, Cluj – Napoca, 2000
5. **Dușcă Anca Ileana, Bischin Robert**, *Schema-cadsru a hotărârilor Curții de Justiție a Comunităților Europene, discuție pe marginea hotărârii CJCE în cauza Jipa*,

---

⁴⁹ În cadrul lucrării, au fost folosite pentru studiul științific un număr total de 34 de articole din varii reviste de specialitate, atât interne, cât și internaționale.

- Revista Română de Drept Comunitar, nr. 1/2009, Editura Wolters Kluwer, București, 2009
6. **Fuerea Augustin, Popescu Roxana – Mariana**, *Unele considerații privind accesul cetățeanului european la justiția comunitară*, Revista Română de Drept Comunitar, nr. 3/2006, Editura Wolters Kluwer, București, 2006
  7. **Grousot Xavier, Minssen Timo**, *Autoritatea de lucru judecat în jurisprudența Curții de Justiție: ponderea securității juridice cu legalitatea?*, Revista Română de Drept European, nr. 6/2010, Editura Wolters Kluwer, București, 2010
  8. **Harrison V.**, *Subsidiarity in Article 3b of the E.C. Treaty-Gobbledegook or Judicable Principle*, în Revista "International and Comparative Law Quarterly", 1996
  9. **Lenaerts Koen**, *Provocările cu care se confruntă Curtea Europeană de Justiție, după Tratatul de la Lisabona*, Revista Română de Drept European, nr. 3/2010, Editura Wolters Kluwer, București, 2010
  10. **Maziliu Dumitru**, *Ratificarea Tratatului de la Lisabona – o contribuție importantă în procesul construcției europene*, în Revista Română de Drept European, nr. 6/2010, Editura Wolters Kluwer, București, 2010
  11. **Militaru Ioana – Nely**, *Procedura trimiterii prejudiciare în fața Curții de Justiție de la Luxemburg*, Revista Română de Drept Comunitar, nr. 3/2005, Editura Wolters Kluwer, București, 2005
  12. **Popescu Dumitra**, *Considerații privind raportul dintre dreptul internațional și dreptul comunitar*, Analele Universității Titu Maiorescu, Seria Drept, Editura Universității „Titu Maiorescu”, București, 2004
  13. **Ștefănescu Brândușa**, *Trimiterea prejudiciară în fața Curții de Justiție a Comunităților Europene*, Revista Română de Drept Comunitar, nr. 1/2003, Editura Wolters Kluwer, București, 2003
  14. **Toader Camelia**, *Un model de celeritate în materia cooperării judiciare: procedura preliminară de urgență (PPU)*, în Revista Română de Drept European, nr. 3/2010, Editura Wolters Kluwer, București, 2010
  15. **Ținca Ovidiu**, *Un nou grad de jurisdicție în Uniunea Europeană: Tribunalul Funcției Publice*, Revista Română de Drept Comunitar, nr. 1/2007, Editura Wolters Kluwer, București, 2007

CUPRINSUL REZUMATULUI

Abrevieri si acronime.....	2
1. Planul tezei	4
2. Problematika supusă cercetării.....	8
3. Suportul științific al lucrării și metodele de cercetare folosite.....	8
4. Caracterul de noutate științifică a tezei de doctorat.....	9
5. Importanța teoretică a lucrării.....	10
6. Sumarizarea conținutului tezei de doctorat.....	11
7. Concluziile cercetării efectuate.....	27
8. Propuneri de <i>lege ferenda</i>.....	31
9. Bibliografie selectivă.....	32